

سفر بہ بیتِ عتیق

محسن احمدوند

انتشارات میثم تمار

نشانی: قم - خیابان شهید محمد منتظری، کوچهٔ A، پلاک ۸
 ع. پ ۳۷۱۸۵۰۵۵۷ - تلفکس: ۷۷۲۳۹۸۲ (۰۲۵۱) - همراه: ۰۹۱۳۱۵۳۸۸۰۸

سفر به بیت عتیق

- ناشر: انتشارات میثم تمار
- مؤلف: محسن احمدوند
- صفحه‌آرا: مرتضی فتح‌اللهی
- لیتوگرافی: نویس
- چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ زیتون
- نوبت چاپ: اول / تابستان ۱۳۸۶
- شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه
- بها: ۳۵۰۰ تومان
- کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است
- شابک: ۹۶۴-۲۷۸۶-۰۰-۱

مراکز پخش

« فروشگاه اینترنتی کتاب: »

www.p-khorshid.ir

بخش کتاب دریای دانش:

تهران: خ انقلاب، خ فخر رازی، کوی فاتحی داریان، پلاک ۳۹

تلفن: ۶۶۹۷۷۹۶۴ (۰۲۱) همراه: ۰۹۱۲۱۷۲۵۸۰۰

فهرست مطالب

سخن نخست.....	۱۷
چرا نوشتم؟.....	۱۷
اما نوشته‌ای که پیش روی شماست:.....	۱۸
مقدمه.....	۱۹
مراسم حج پیش از اسلام.....	۲۲
برای چه به حج می‌رویم؟.....	۲۴
موسم حج.....	۲۸

■ بخش اول: اهمیت، فضیلت و آداب سفر حج..... ۳۱

● فصل اول: اهمیت حج.....	۳۳
۱. حج از مبانی و ارکان اسلام است.....	۳۳
۲. هیچ عملی جای حج را نمی‌گیرد.....	۳۳
۳. حج از فرائض است.....	۳۵
۴. ترک آن کفر است.....	۳۶
۵. سبب حفظ آثار و اخبار رسول الله می‌شود.....	۳۶

- ۳۸ ۶. تعطیل کردن خانه خدا سبب هلاکت است.
- ۳۸ ۷. حکومت در مقابل حج مسئول است.
- ۳۹ ● فصل دوم: فضیلت حج
- ۳۹ ۱. پاداش آن جز بهشت نیست.
- ۳۹ ۲. هر جزه‌اش پاداشی دارد.
- ۴۱ ۳. تهیه وسایل حج پاداش دارد.
- ۴۱ ۴. شایستگی قرض کردن برای حج.
- ۴۲ ۵. پاداش خرج کردن در راه حج.
- ۴۲ ۶. حاجیان در جای انبیای الهی ایستاده‌اند. (وقفوا مواقیف انبیائه).
- ۴۳ ۷. دعا برای حج همه ساله توصیه شده است.
- ۴۵ ۸. حج گزار بار یافته درگاه خداوند و میهمان اوست.
- ۴۶ ۹. خدای سبحان ضامن اوست.
- ۴۶ ۱۰. برتری حج بر نماز و روزه.
- ۴۷ ● فصل سوم: آداب سفر حج
- ۵۰ پاداش سفر به سوی خانه خدا.
- ۵۰ نصایح لقمان به فرزند.
- ۵۲ نصیحت امام باقر به یکی از شیعیان.
- ۵۳ الف. سفارش به مسائلی پیش از حج.
- ۵۳ ۱. توبه.
- ۵۴ ۲. اعلام به دیگران.
- ۵۵ ۳. ادای حقوق دیگران و وصیت بدان، قبل از سفر.
- ۵۷ ۴. یادگیری مناسک.
- ۵۷ ۵. تطهیر و اصلاح مال.
- ۵۹ ۶. تهیه بهترین زاد و توشه راه.
- ۶۱ ۷. همراه داشتن لوازم و وسایل ضروری.
- ۶۳ ۸. انتخاب لباس مناسب در سفر.
- ۶۳ ۹. دقت در نگاهداری مال و توشه.
- ۶۴ ۱۰. همراه داشتن عصا از پادام تلخ.
- ۶۶ ۱۱. همراه داشتن انگشتر عتیق.

۶۶	۱۲. همراه داشتن تربت امام حسین
۶۷	ب. زمان سفر
۶۹	ج. وداع با خانواده و دوستان
۷۰	د. دعا و اذکار سفر
۷۰	۱. دعا به هنگام قصد سفر
۷۲	۲. دعا در هر حرکت و پستی و بلندی
۷۳	۳. دعای ورود به منزل یا منازل سفر
۷۴	۴. دعای تنهایی
۷۴	۵. پناه بردن به نماز و ادعیه، در هنگام ترس و درماندگی
۷۶	ه. انتخاب هم‌سفر موافق و اوصاف آن
۷۷	۱. رفیق صالح و درستکار
۷۸	۲. رفیق دانا و عاقل
۷۹	۳. هم‌فکر و هماهنگ
۸۱	۴. ریشه دار، و برخوردار
۸۱	۵. زینت تو باشد
۸۲	و. انتخاب فردی به عنوان سرپرست و صاحب خرج
۸۳	ز. تقسیم کار و سربار بر دیگران نبودن
۸۴	۱. مسافرت امام سجاد با افراد ناشناس
۸۵	۲. کار در سفر بالاتر و برتر از مستحبات
۸۶	۳. پیامبر خدا در سفر
۸۷	ح. یاری رساندن به دیگران
۸۸	ط. به کسی جز خدا، امید نداشته باشید
۸۹	ک. چون به هدف رسیدی خدای را سپاس‌گزار باش
۹۰	ل. یاد دوستان و آشنایان
۹۰	م. اخلاق خوش در سفر
۹۲	ن. خرید سوغات و هدیه برای خانواده
۹۴	س. تعجیل در بازگشت
۹۶	ع. رعایت حقوق دیگران
۹۶	۱. دانستن نام و مشخصات یک‌دیگر

۲. مراقبت از یکدیگر و دوری از تک روی ۹۷
۳. به هنگام بیماری یار و غمخوار یکدیگر باشند ۹۷
۴. بدرقه و مشایعت ۹۸
۵. کتمان معایب یکدیگر ۱۰۰

■ بخش دوم: مناسک حج ۱۰۱

- اقسام حج ۱۰۳
- صورت اجمالی حج تمتع ۱۰۵
- اعمال عمره تمتع ۱۰۵
- اعمال حج تمتع ۱۰۵
- فصل اول: عمره تمتع ۱۰۷
- میقات ۱۰۷
- سخنی در باب مواقیت ۱۰۸
۱. ذوالخليفة (مسجد شجره) ۱۰۸
۲. جحفة ۱۱۰
۳. قرن المنازل ۱۱۱
۴. وادی عقیق ۱۱۱
۵. یلملم ۱۱۲
۶. مکه معظمه ۱۱۲
۷. منزل خود شخص ۱۱۲
۸. فح ۱۱۲
۹. محاذات ۱۱۲
۱۰. ادنی الح ۱۱۲
- واجب اول: احرام ۱۱۳
- واجبات احرام ۱۱۴
- اول: نیت ۱۱۴
- دوم: تلبیه ۱۱۴
- سوم: پوشیدن دو جامه احرام است برای مردان ۱۱۶

۱۱۶	راز تلبیه.....
۱۱۹	مستحبات احرام.....
۱۲۲	محرمات احرام.....
۱۲۴	محرمات احرام چرا؟.....
۱۲۷	از میقات تا حرم.....
۱۲۸	حرم و مسافت آن.....
۱۲۸	آداب ورود به حرم.....
۱۳۰	دهان را خوش بو کند.....
۱۳۱	شهر مکه.....
۱۳۳	داستان ورود ابراهیم و هاجر به مکه.....
۱۳۶	مستحبات دخول به مکه معظمه.....
۱۳۷	آداب و مستحبات اقامت در مکه معظمه.....
۱۳۸	به طرف مسجد الحرام و کعبه.....
۱۴۰	مسجد الحرام.....
۱۴۱	درهای مسجد.....
۱۴۲	ارکان کعبه.....
۱۴۲	پرده کعبه.....
۱۴۴	ناودان (میزاب).....
۱۴۵	محل نماز پیامبر.....
۱۴۵	آداب دخول مسجد الحرام.....
۱۴۷	شمه‌ای از تاریخ کعبه.....
۱۵۰	واجب دوم: طواف.....
۱۵۱	حجر الاسود، بیعت.....
۱۵۷	حطیم.....
۱۵۹	حجر اسماعیل.....
۱۶۱	توصیف حجر یا مقام هاجر.....
۱۶۲	واجب سوم: نماز طواف.....
۱۶۳	مستحبات نماز طواف.....
۱۶۴	توصیف مقام ابراهیم.....

۱۶۵	مقام ابراهیم کجاست؟
۱۶۷	مستحجار
۱۶۸	واجب چهارم: سعی
۱۶۸	مستحبات سعی
۱۷۴	توصیف سعی
۱۷۵	صفا و مروه
۱۷۸	آب زمزم
۱۸۰	واجب پنجم: تقصیر
۱۸۱	● فصل دوم: اعمال حج تمتع
۱۸۲	حج بزرگ تر
۱۸۲	واجب اول: احرام حج
۱۸۳	واجب دوم: وقوف در عرفات
۱۸۴	عرفات کجاست؟
۱۸۸	توصیف عرفات
۱۸۸	عرفات شهر تأمل و آگاهی
۱۸۹	عرفات سرزمین دعا
۱۸۹	چگونه دعا کنیم؟
۱۸۹	اسباب استجاب دعا
۱۹۲	اقسام دعا کنندگان
۱۹۲	قسم اول: کسی که دعایش مستجاب است
۱۹۳	قسم دوم: آن که دعایش مستجاب نمی شود
۱۹۴	آداب دعا کردن
۱۹۴	دعای شب عرفة
۲۰۰	برخی از مستحبات در عرفات
۲۰۶	دعای امام حسین علیه السلام در عرفات
۲۲۰	دعای امام زین العابدین علی بن الحسین علیه السلام در روز عرفة
۲۳۲	زیارت عاشورا
۲۳۹	واجب سوم: وقوف در مشعرالحرام
۲۳۹	مشعرالحرام کجاست؟

۲۴۰	 وظیفه حجاج در مشعرالحرام
۲۴۱	 مشعرالحرام مکان دعا و مناجات
۲۴۲	 مستحبات و قوف در مشعر
۲۴۴	 توصیف مشعر
۲۴۴	 «مشعر شب خاکساری»
۲۴۶	 منا
۲۴۸	 توصیف منا
۲۴۸	 منا، پارسایی شب و شیر روز
۲۴۸	 واجبات منا
۲۴۹	 واجب چهارم: رمی جمره عقبه
۲۵۱	 توصیف رمی جمره
۲۵۳	 واجب پنجم: قربانی کردن
۲۵۳	 قربانی برای چه؟
۲۵۴	 داستان ذبیح حضرت اسماعیل علیه السلام و توصیف عمل قربانی
۲۷۶	 واجب ششم: حلق یا تقصیر
۲۷۸	 واجب هفتم: طواف زیارت
۲۷۹	 واجب هشتم: نماز طواف زیارت
۲۷۹	 واجب نهم: سعی بین صفا و مروه
۲۷۹	 واجب دهم: طواف نساء
۲۷۹	 واجب یازدهم: نماز طواف نساء
۲۸۰	 واجب دوازدهم: بیتوته در منا
۲۸۱	 مستحبات منا
۲۸۲	 مسجد خیف در منا
۲۸۳	 منا و شب‌های آرزو
۲۸۵	 واجب سیزدهم: رمی جمرات سه گانه
۲۸۶	 مستحبات رمی جمرات
۲۸۸	 فصل سوم: ثواب اعمال
۲۸۸	 ثواب حج و عمره
۲۸۹	 پاداش نیت حج

- ۲۹۰..... پاداش تهیه وسایل و گام نهادن در مسیر
- ۲۹۱..... پاداش کسی که در مسیر حج بمیرد
- ۲۹۱..... پاداش کسی که احرام بندد و لیک گویند
- ۲۹۲..... پاداش طواف و نماز آن
- ۲۹۳..... پاداش سعی
- ۲۹۳..... پاداش وقوف در عرفات
- ۲۹۵..... پاداش وقوف در مشعر
- ۲۹۶..... پاداش وقوف در منا
- ۲۹۶..... پاداش رمی جمره
- فصل چهارم: مزارهای متبرکه مکه و مقامهای آن
- ۲۹۷..... الف. مقابر
- ۲۹۷..... قبرستان ابوطالب
- ۲۹۸..... نیاکان پیامبر اکرم ﷺ
- ۳۰۱..... زیارت حضرت عبدالمناف جد پیامبر اکرم ﷺ
- ۳۰۰..... زیارت حضرت عبدالمطلب ﷺ، جد پیامبر اکرم ﷺ
- ۳۰۱..... زیارت حضرت ابوطالب ﷺ
- ۳۰۲..... زیارت حضرت خدیجه ﷺ
- ۳۰۲..... زیارت حضرت فاطمه، فرزند رسول خدا ﷺ
- ۳۰۳..... زیارت حضرت آمنه بنت وهب، مادر پیامبر اکرم ﷺ
- ۳۰۴..... ب. مساجد مکه مکرمه
- ۳۰۵..... ۱. مسجد الحرام (مسجد الحرمین)
- ۳۰۶..... ۲. مسجد البیعه
- ۳۰۷..... ۳. مسجد ابوبکر
- ۳۰۷..... ۴. مسجد شجره
- ۳۰۸..... ۵. مسجد الإجابة، مسجد آل قنفذ
- ۳۰۹..... ج. خانه‌های تاریخی مکه
- ۳۰۹..... ۱. خانه ارقم بن ابی ارقم (نخستین پایگاه سری در اسلام)
- ۳۰۹..... ۲. خانه خدیجه ﷺ و سکونت‌گاه رسول خدا ﷺ
- ۳۱۰..... ۳. خانه ابوطالب و سکونت‌گاه حضرت علی ﷺ

۴. خانه عبدالله بن جدعان (پیمانگاه حلف الفضول) ۳۱۱
۵. خانه حارث بن عبدالمطلب (نخستین پایگاه ابلاغ اسلام) ۳۱۲
۶. خانه ام هانی (محل معراج پیامبر ﷺ) ۳۱۳
۷. زادگاه امام جعفر صادق علیه السلام ۳۱۴

■ بخش سوم: مدینه شهر پیامبر ﷺ ۳۱۵

- موقعیت شهر مدینه ۳۱۸
- اهمیت زیارت رسول خدا ﷺ در مدینه ۳۲۰
- فضیلت زیارت رسول اکرم ﷺ و ائمه طاهرين عليه السلام ۳۲۱
- کیفیت ورود پیامبر به مدینه ۳۲۲
- آداب ورود به حرم مدینه ۳۲۳
- ورود به مدینه ۳۲۴
- مسجد النبی ﷺ ۳۲۵
- تاریخچه مسجد النبی ۳۲۶
- تغییرات در مسجد النبی بعد از پیامبر اکرم ﷺ ۳۲۸
- درب‌های مسجد ۳۳۰
- مناره‌های مسجد ۳۳۲
- گنبد مسجد عقبه الخضره ۳۳۲
- استوانه‌های مسجد النبی ۳۳۳
۱. استوانه مربعه القبر ۳۳۵
۲. استوانه محرس یا ستون امیر مؤمنان علیه السلام ۳۳۶
۳. استوانه سریر ۳۳۷
۴. استوانه توبه ۳۳۷
۵. استوانه تهجد ۳۴۰
۶. استوانه وفود ۳۴۰
۷. استوانه قرعه ۳۴۱
۸. استوانه مَحَلِّه ۳۴۲
- آداب زیارت ۳۴۲

۳۹۶	زیارت فاطمه بنت اسد مادر امیرالمؤمنین (ع)
۳۹۹	زیارت دختران پیامبر (ص)
۳۹۹	زیب
۴۰۱	رقیه و ام کلثوم
۴۰۲	زیارت همسران رسول خدا (ص)
۴۰۳	زیارت جناب عقیل و جناب عبدالله فرزند جعفر طیار رحمهم الله
۴۰۴	جناب عبدالله
۴۰۵	زیارت ابراهیم، فرزند رسول اکرم (ص)
۴۰۸	زیارت شهدای واقعه حزه و شهدای اُحد در بقیع
۴۰۹	زیارت اسماعیل فرزند امام صادق (ع)
۴۱۰	زیارت حلیمه سعدیه
۴۱۰	زیارت عمه‌های رسول اکرم (ص)
۴۱۱	زیارت ام البنین مادر حضرت ابوالفضل (ع)
۴۱۲	عثمان بن مظعون
۴۱۳	زیارت اهل قبور
۴۱۵	مزارهای خارج از بقیع
۴۱۵	زیارت حضرت عبدالله بن عبدالمطلب (ع)
۴۱۶	زیارت دوم حضرت عبدالله بن عبدالمطلب
۴۱۶	مزار شهدای جنگ اُحد رضوان الله علیهم
۴۱۹	فضیلت زیارت حضرت حمزه و سایر شهدای اُحد
۴۲۱	مقبره حمزه (ع)
۴۲۲	زیارت حمزه سیدالشهدا (ع)
۴۲۴	زیارت شهدای اُحد
۴۲۵	زیارت وداع رسول اکرم (ص)
۴۲۷	زیارت وداع ائمه بقیع (ع)
۴۲۸	ترتیب زیارت مشاهد
۴۲۹	مسجد قبا
۴۳۱	مسجد جمعه
۴۳۳	مسجد بنات بنی نجار

۴۳۳	مسجد بنی بیاذه	۴
۴۳۳	مسجد بنی انیف یا مصیح	۴
۴۳۴	مشربه ام ابراهیم (مسجد ام ابراهیم)	۴
۴۳۵	مسجد فضیخ	۴
۴۳۷	مسجد بنی قریظه	۴
۴۳۷	مسجد ذو قبلتین	۴
۴۳۸	مساجد فتح یا مساجد خندق	۴
۴۴۱	مسجد بنی حرام	۴
۴۴۲	مسجد سقیا	۴
۴۴۲	مسجد ذباب یا مسجد زایه	۴
۴۴۳	مسجد ثنیة الوداع	۴
۴۴۳	مسجد اجاجه	۴
۴۴۴	مسجد بنو ظفر	۴
۴۴۴	مسجد غمامه و مصلی	۴
۴۴۵	مقبره علی بن جعفر عریضی	۴
۴۴۶	خانه امیر المؤمنین علیه السلام	۴
۴۴۷	خانه فاطمه علیها السلام	۴
۴۴۸	خانه امام سجاد علیه السلام	۴
۴۴۸	خانه امام صادق علیه السلام	۴
۴۴۹	خانه ابو ایوب انصاری	۴
۴۵۰	پاداش زیارت پیامبر صلی الله علیه و آله و حضرت فاطمه علیها السلام و امامان معصوم علیهم السلام	۴
۴۵۱	پاداش نماز خواندن در مسجد النبی	۴
۴۵۲	پاداش نماز در مسجد قبا	۴
۴۵۲	دعای کمیل	۴
۴۵۸	حدیث شریف کساء	۴
۴۶۵	کتابنامه	۴

۳۴۷	اذن دخول جهت زیارت
۳۴۹	زیارت حضرت رسول ﷺ
۳۵۱	نماز زیارت و دعای بعد از آن
۳۵۱	بعضی از مستحبات مسجدالنبی
۳۵۱	دعا در روضه شریفه
۳۵۳	دعا و نماز نزد ستون توبه
۳۵۳	استحباب روزه و دعا در مدینه منوره و مسجدالنبی
۳۵۴	نماز و دعا نزد مقام جبرئیل
۳۵۶	در کنار قبر پیامبر اکرم ﷺ
۳۵۶	زیارت حضرت فاطمه زهرا ؑ
۳۵۸	زیارت اول حضرت فاطمه زهرا ؑ
۳۶۰	زیارت دوم حضرت فاطمه زهرا ؑ
۳۶۱	بقیع
۳۶۲	موقعیت بقیع نسبت به مسجدالنبی
۳۶۳	کنار خانه عقیل محل دعای پیامبر
۳۶۴	زیارت انتمه بقیع ؑ
۳۶۶	زیارت جامعه کبیره
۳۷۳	زیارت امین الله
۳۷۵	دعای عالیة المضامین
۳۷۸	مختصری از زندگانی امام حسن مجتبی ؑ
۳۸۰	فضایل امام حسن مجتبی ؑ
۳۸۳	زیارت امام حسن مجتبی ؑ
۳۸۴	مختصری از زندگانی امام سجاد ؑ
۳۸۸	زیارت امام زین العابدین ؑ
۳۸۹	مختصری از زندگانی امام باقر ؑ
۳۹۲	زیارت امام محمد باقر ؑ
۳۹۲	مختصری از زندگانی امام صادق ؑ
۳۹۴	زیارت امام صادق ؑ
۳۹۵	زیارت عباس بن عبدالمطلب

اما نوشته‌ای که پیش روی شماست:

تألیفی است از آداب و اخلاق و مناسک و ادعیه و معرفی برخی از اماکن و مشاهد و مزارهای سرزمین وحی که به رشته تحریر در آمده و به نظر دارای چند امتیاز است:

۱. چون بنا بر توصیفه فقیه مدقق و محقق حضرت آیه الله العظمی صانعی (دام ظلّه العالی) به این کمترین شاگرد نوشته شده است در نقل مطالب دقت گردیده و بیشتر از سرچشمه زلال روایات اهل بیت علیهم السلام برداشت شده است.
۲. جمع بین کلیات مناسک و آداب و اخلاق به شکلی است که نه تفصیل آن خاطر خواننده را مکدر نماید و نه اجمال آن مفید بودن آن را ضایع گرداند.

۳. حاوی قطعات توصیفی است که فضای انجام عمل را به گونه‌ای در نظر مجسم نماید که ناسک از روح غافل نشود و شیرینی طاعات در نظر او بیشتر گردد.

۴. اطلاعات کافی را در خصوص اماکن و مشاهد و مزارهای متبرکه در اختیار خواننده محترم قرار داده و صرفاً به نقل زیارت اکتفا نشده است.

در پایان جهت حفظ امانت و شکر نعمت ضروری است که بگویم برخی قطعات توصیفی و مباحث تاریخی برگرفته از کتاب‌های برخی از بزرگانی است که پیش از من در این خصوص نگاشته‌اند.

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

سخن نخست

... ..

از دیر زمان پیرامون حج و آداب و احکام این سفر الهی کتاب‌های گران
سنگی از سوی صاحبان علم و دانش و ذوق و قلم به رشته تحریر در آمده که
تقدیر و تمجید این حقیر از آن آثار و پدید آورندگان آنها کمترین وظیفه هر
متأخر نسبت به متقدم است چرا که «الفضل لمن سبق».

... ..

چرا نوشتم؟

جذب‌های این سفر چنان اضطراب در دل هر مشتاق به وجود می‌آورد که

آرامش قلم از کف صاحب قلم برده و حرکت و چرخش آن در غالب چند

سطر و چند برگ پاسخی است که هیچ صاحب قلمی را یارای منع آن نیست

این بود که نوشتم.

مقدمه

خداوند سرزمینی را برگزید و افتخاری بزرگ نصیب آن کرد و اراده او به این تعلق گرفت که این سرزمین را گاهواره تمدنی انسانی قرار دهد که زوال ناپذیر است و سعادت دو سرآمده این تمدن برای عالمیان است.

ابراهیم، پدر پیامبران را فرمود که «خانه آزادی» را برپا دارد و زن و فرزندان خود را در کنار آن خانه و آن بیابان بی کشت و زرع منزل دهد تا در آینده ای نه چندان دور کانون عشق و دل دادگی میان خالق و مخلوق و محل سرسپردگی و عبودیت در پیشگاه معبود شود.

ابراهیم آن خانه را به کمک اسماعیل برپا کرد سنگ هایش با یاد خدا، گل آن با عشق به خدا، پایه اش با درخواست قبول از جانب خدا استوار

گردید. «وَبَنَّا ثَقَبِل مِثًا» و خداوند نیز به دعای خالصانه آن پیامبر برگزیده، فرزندان و زادگان وی را در آن سرزمین مسکن داد، آنان رو به فزونی گذاشتند و آن بیابان بی حاصل جایگاه دل‌دادگی و همایش‌گاه مردمان گردید. دل‌ها به آن دیار مایل شد اعمال ابراهیم و هاجر و اسماعیل سنت گردید و هر که از هر سو دستاوردهای دنیای خویش را بدان سرزمین آورد، اما رفته رفته سنت ابراهیمی رو به فراموشی گذارد و جای خویش را به سنت‌های غلط و عادات‌های زشت داد، نماز در کنار خانه توحید به بت‌پرستی، قربانی برای خدا به قربانی برای بتان مبدل گشت، دعا و نیایش به کف زدن و سوت کشیدن تبدیل شد، کوچ به عرفات و مشعر و وقوف در آن جا وسیله‌ای برای فخر فروشی قبایل عرب شد، جزیره‌العرب در سخت‌ترین دوره‌های افول اجتماعی و دینی به سر می‌برد. در این زمان بود که پیامبری از نسل ابراهیم برانگیخته شد و رستاخیزی عظیم ایجاد کرد. خداوند کعبه اراده کرده است که خانه را از لوث وجود بت پاک گرداند و «خانه کهن» دوباره خانه آزادی شود.

محمد آمد و کلمه توحید را حیات بخشید، حرم را حرمت داد، و کعبه دوباره محل نیایش، مقام ابراهیم محل نماز، سعی از شعائر الهی، زمزم دوباره جوشید، اما این بار زیر گام‌های پیامبری از تبار اسماعیل. عرفات و مشعر و منا جایگاه عبادت و نیایش و بندگی خدا و ذلت متکبران و فخر فروشان شد. برتری خواهی جای خود را به برادری و برابری داد. دوباره ابراهیم در مقام خود جای گرفت و هاجر و سعی و تلاش مادرانه‌اش گرامی داشته شد و اسماعیل باز در حجر و دامن هاجر قرار یافت

